

SZÉKELY LEVENTE

A magyarországi ifjúság az ezredfordulótól napjainkig, avagy mit adott nekünk a nagymintás ifjúságkutatás?

Absztrakt

A nagymintás ifjúságkutatás az ezredforduló óta négyévenként ad részletes képet a magyarországi 15–29 évesek családalapítási, gyermekvállalási terveiről, oktatási és munkapiaci helyzetképükről, szabadidős elfoglaltságaikról és megannyi más, az ifjúság élethelyzetét és életmódját jellemző kérdéskörrel. Összefoglalónkban a legfontosabb területeket gyűjtöttük össze, amelyek a gyorsfénykép mellett az elmúlt évtizedek főbb trendjeit is segítenek értelmezni.

Kulcsszavak: nagymintás, ifjúságkutatás, fiatalok, kérdőíves kutatás, trendek

Abstract

Every four years since the turn of the millennium, the large sample youth research provides a detailed picture of 15–29-year-olds in Hungary. The research addresses family planning, childbearing plans, educational and labor market situation, leisure activities, and many other issues characterizing the life situation and lifestyle of young people. In our summary, we have collected the most important areas that help to interpret not only the snapshot, but also the major trends of recent decades.

Keywords: large sample, youth research, young people, survey, trends

Bevezetés – az ifjúság kutatása Magyarországon

Az ifjúságkutatások története nem az elmúlt két évtizedben kezdődött Magyarországon, azonban kétségtelenül az ezredfordulón startoló nagymintás ifjúságkutatás a legjelentősebb hazai kutatási program. Bauer és munkatársai¹ Katona Katalin 1965-ben megjelent tanulmányára² hivatkoznak, mint az első olyan műre, amely ifjúságszociológiai utalásokat és problémafeltevéseket tartalmazott.

¹ Bauer et al. 2017.

² Katona 1965.

Az ifjúság megismerését célzó tudományág az 1956 utáni megtorlás éveit követően a magyar szociológiával együtt született újjá és fejlődött. A rendszerváltás előtti vizsgálatok szorosabban vagy lazábban, de kötődtek az állampárt intézményrendszeréhez, azonban tartalmukban jellemzően igyekeztek távolodni a kommunista ideológiától. Az első szakmai műhelyek, amelyek ifjúságkutatással (is) foglalkoztak a kommunista állampárthoz kötődően, illetve szervezetein belül működtek. Ilyen volt a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Társadalomtudományi Intézetében működő Ifjúságkutató Csoport, valamint a Kommunista Ifjúsági Szövetség (KISZ) által létrehozott Ifjúságkutató Csoport. Ezenkívül az MTA Pedagógiai Kutatócsoportjának Ifjúságkutatási Részlege, az Ifjúsági Lapkiadó Vállalatnál a Sajtó- és Közvéleménykutató Osztály, illetve a Tömegkommunikációs Kutatóintézet, amelyek ifjúsági tematikájú, többnyire társadalomtudományi alapkutatásokat végeztek.³

Az ifjúságkutatás kezdeti tematikája Magyarországon pedagógiai fókuszú volt; az ekkor születő kutatások elsősorban arra kerestek választ, hogy a felnövő nemzedékeket megértve miképpen lehet tagjait a szocialista társadalomba integrálni. Nagy hangsúlyt kapott az ifjúság világnézeti, politikai nézőpontból való elemzése.⁴ Az 1970-es években e tematika kiszélesedett, kifejezetten kutatásmódszertani kérdések, illetve az ifjúság életmódjával kapcsolatos kérdéskörök is megjelentek. Ekkor került sor például az első ifjúsági időmérleg-vizsgálatra is.⁵

Az állam által közvetlenül vagy közvetetten szervezett kutatásokon kívül Magyarország bekapcsolódott olyan nemzetközi felmérésekbe is, mint a HBSC (*Health Behaviour in School-aged Children*), amelynek keretében 1985-től kezdődően négyévenként hazánkban is készül adatfelvétel az általános és középiskolások tanulói körében az egészséggel, közérzettel és életmóddal összefüggő tényezők feltárására.

A rendszerváltást követően az állampárt által létrehozott szervezetek és kutatócsoportok részben megszűntek, részben átalakultak. A kutatási szektorban megjelentek a magánvállalkozások, ezzel párhuzamosan a kutatások tematikája is megváltozott. Az ifjúság politikai szocializációjával foglalkozó kérdéskörök mellett helyet kapott a rendszerváltás hatásainak

³ Diósi–Székely 2008.

⁴ Csákó 2004; Bauer et al. 2017.

⁵ Gázsó et al. 1971.

elemzése,⁶ valamint az ifjúsági életszakasz vizsgálata is.⁷ A rendszerváltást követő évtized közepén két fontosabb ifjúságkutató program is elindult: 1995-ben startolt az ESPAD (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*), az európai iskolavizsgálat a fiatalok alkohol- és drogfogyasztási szokásairól, valamint 1997-ben indultak el az ifjúsági korszakváltás elmélete alapján lebonyolított Sziget-kutatások.⁸

Az ezredforduló fontos változást hozott az ifjúság megismerésének gyakorlatában, amikor megalakult a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, ahol nagymintás ifjúságkutató program indult. A kérdőíves kutatás a 15–29 éves magyarországi fiatalokat vizsgálta 8000 fős minta alkalmazásával. Mérőföldkőként tekinthetünk rá, hiszen nagyszámú mintán átfogó tapasztalatokat tudott megmutatni arról, hogy milyen változások zajlottak az ifjúság körében a rendszerváltás óta eltelt évtizedben. A következő évben került sor a MOZAIK2001 elnevezésű kutatásra, amely a határon túli 15–29 éves magyar és a velük egy térségben élő többségi nemzetekhez tartozó fiatalokat vizsgálta, melynek során az öt régióban 5500 magyar és 2000 többségi nemzetekhez tartozó fiatalot kérdeztek meg.

A nagymintás ifjúságkutatók következő hullámai (Ifjúság2004, Ifjúság2008, Magyar Ifjúság 2012) kizárólag a magyarországi helyzetet vizsgálták, majd a 2016-os és 2020-as kutatási hullámban került sor újra a határon túli magyar fiatalokról szóló, a magyarországgal azonos tematika mentén, azonos időben készülő adatfelvételre. A 2020-as és a 2016-os kutatás során is 12 000 15–29 évessel vettünk fel személyes kérdőívet, a magyarországi 8000 fős minta mellett 4000 külföldi magyar fiatallal is készült interjú, így nyújtva átfogó képet a Kárpát-medencei magyar ifjúságról. A legnépesebb magyar közösséggel bíró határon túli régiókban zajlottak az adatfelvételek. Erdélyben (ezen belül a Partiumban, Székelyföldön és Belső-Erdélyben) 2000, a Felvidéken 1000, a Vajdaságban és Kárpátalján 500-500 fő lekérdezésére került sor.⁹

⁶ Gázsó–Stumpf 1992.

⁷ Gábor 1992.

⁸ Gábor 2000.

⁹ A külföldi kutatások módszertani specifikációját a kutatócsoport készítette együttműködésben 2016-ban a Max Weber Alapítvány (Erdély), a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Kárpátalja), valamint 2016-ban az Identitás Kisebbségkutató Műhely (Vajdaság), 2020-ban a Szekeres László Alapítvány (Vajdaság), továbbá a Nemzetpolitikai Kutatóintézet szakembereivel.

Narratívák az ifjúság megismerésében

Az elmúlt évtizedekben a nemzetközi szakirodalomban két olyan keretrendszer formálódott, amelyek értelmezési kereteket biztosítottak az ifjúsági vonatkozású elméleti munkákhoz, empirikus kutatásokhoz és köztük a nemzetközi összehasonlító vizsgálatokhoz. Ez a két kiemelt tematika az élethelyzet bemutatásán alapuló „átmenet” diskurzusa és az életmódot középpontba helyező ifjúsági „kultúra” diskurzusa.¹⁰

A nemzetközi diskurzusokba többé-kevésbé illeszkedő vagy onnan táplálkozó, de kifejezetten magyarországi vonatkozású narratívák közül három fontosabb emelhető ki,¹¹ amelyek a következők: az ifjúsági korszakváltás elmélete,¹² az ifjúságügy narratívája¹³ és az új csendes generáció paradigmája.^{14, 15} Mindhárom elméleti megközelítés empirikus tesztelése a nagymintás ifjúságkutatás eredményein alapul.

Az ifjúsági korszakváltás elméletét Gábor¹⁶ Zinnecker nyomán vizsgálja, aki két ifjúsági korszakot különböztet meg: az iparosított társadalomra jellemző átmeneti ifjúsági korszakot és a posztiparosított társadalomra jellemző iskolai ifjúsági korszakot.¹⁷ Gábor Kálmán a két korszakot, Zinnecker nyomán, három dimenzió szerint tartja érdemesnek a vizsgálatra: (1) az idődimenzió, amelyben a fő kérdés, hogy a fiatalok idejük mekkora hányadát fektetik az ifjúsági életszakaszba; (2) a szociális tér, amely esetében arra irányul a vizsgálat, hogy a felnőtt társadalom intézményei és csoportjai hogyan hatnak az ifjúsági életszakaszra; (3) a kulturális autonómia foka, amely az ifjúsági kultúra önállóságát teszi fő kérdéssé.

¹⁰ Szanyi 2018.

¹¹ Nagy–Tibori 2016.

¹² Gábor 2004.

¹³ Nagy 2013.

¹⁴ Székely 2014.

¹⁵ Ezek az elméletek nem ugyanazon dimenziók mentén beszélnek a fiatalokról: az ifjúságügy narratívája arra igyekszik választ találni, hogy kik a fiatalok, az új csendes generáció arra koncentrál, hogy milyenek, az ifjúsági korszakváltás elmélete leginkább a miétre keresi a választ. Ugyanakkor a modellek mindegyike kapcsolható a nemzetközi diskurzusokhoz, az ifjúsági korszakváltás az átmenet diskurzusához kapcsolódik szorosan, míg az ifjúságügy narratívája a fejlődéslelektani megközelítések közé illeszkedik, az új csendes generáció koncepciója a generációs elméletek mentén fogalmazódik meg.

¹⁶ Gábor 2004.

¹⁷ Fazekas–Székely 2016.

Gábor Kálmán állítása¹⁸ szerint a kilencvenes években Magyarországon is kialakult az iskolai ifjúsági korszak, ami azt jelenti, hogy az ifjúsági korszakváltás a nyugati tendenciákhoz képest hazánkban 15–20 évvel később jelentkezett, részben az általános megkésetttség, részben a rendszerváltást megelőző lefojtottság miatt. A modell két forgatókönyvvel számol: a munkanélküliségi forgatókönyvhöz a társadalom alatti osztály újratermelődése, míg a szabadidős forgatókönyvhöz a középosztályosodás társul. Az ifjúsági korszak a foglalkoztatás válságának korszaka, amely munkanélküliséggel és a munka relativizálásával (a fogyasztás és az oktatási rendszerben való lét is munka lehet) jár együtt. A munkanélküliségi forgatókönyv esetén már nagyon korán megmutatkozik a társadalom alatti osztály, amelyet Gábor Kálmán azon fiatalok csoportjaként azonosít, akik az iskolarendszertől kiszorulnak, és ennek következtében a társadalmi integrációjuk is megnehezedik. A szabadidős forgatókönyv a társadalom középosztályosodásával számol, a középosztályosodást a fogyasztási dimenzióban vizsgálja. Gábor állítása szerint¹⁹ a fiatalok egyre inkább a piac szereplőivé, fogyasztóivá válnak, ez azt jelenti, hogy egyre több fogyasztási eszközt (szórakozásra való eszközt) birtokolnak. Az elmélet azonban nem pusztán az iskolai végzettség és munkaerőpiaci pozíció vagy a szabadidő és fogyasztás változói mentén írja le az ifjúságot. A társadalmi újratermelésre koncentrálna a családalapítás és gyermekvállalás időbeli kitolásával a származási családról való leválás elhúzódásával is foglalkozik. Elismeri azt az ellentmondást, amely a modelltől következő kulturális függetlenség és a tovább fennálló függés között feszül (pl. egzisztenciális függés a származási családtól vagy az államtól). Sokfélenek és fragmentáltnak látja az ifjúsági életszakaszt, amelyet rendkívül sok bizonytalanság vesz körül. És mindez annak ellenére igaz, hogy bizonyos értelemben a mai ifjúság egy alapvetően biztonságos világban él, így a veszélyeztetettsége és a bizonytalanság forrása elsősorban egzisztenciális vagy pszichológiai lehet, így pl. a kockázati magatartások növekedhetnek.²⁰ Az ifjúsági korszakváltás elméletének empirikus alátámasztását a nagymintás ifjúságkutatás 2000-es évi adatfelvétele adja. Az elmélettel

¹⁸ Gábor 2004.

¹⁹ Gábor 2004.

²⁰ Gábor 2004.

kapcsolatos kritikákban megjelenik,²¹ hogy Giddens olvasatában²² a választásos életszakasz inkább reflexív folyamat, továbbá az ifjúsági korszakváltás elmélete csak a felnőttkorba lépés előtt megnyúló ifjúkorra koncentrál, kihagyja számításából a szűkülő gyermekkort.

Az ifjúságügy narratívája²³ az egyén és a csoport szerepével, az egyén döntési és felelősségvállalási kompetenciái alapján próbálja leírni az ifjúság speciális jellemzőit. Állítása szerint az életkorokkal definiált csoportok nem feltétlenül feleltethetők meg az ifjúsági életszakasznak. Az egyén érését (felnőtté válását) felelősségvállalások határolják: a magáért való felelősségvállalás (döntés), illetve a másokért való felelősségvállalás (a döntésekkel járó felelősségek). Ezek alapján három csoportot lehet azonosítani: (1) a felelősség megjelenésétől a biológiai érettségig; (2) a biológiai érettségtől a pszichés érettségig; (3) a pszichés érettségtől a szociológiai-társadalmi érettségig. Az ifjúság illetően meghatározása szemben állhat az életkori határok szerinti besorolással (hagyományos statisztikai modell), hiszen nem feltétlenül esik egybe a biológiai, jogi és szociológiai felnőttkor. A 2012-es nagymintás ifjúságkutatás adatainak elemzésével²⁴ az elméleti 15–29 éves ifjúsági csoport és az érettség közötti inkonzisztenciát mutatja be. Feltehetjük, hogy a fiatalok olyan biológiailag feltétlenül érett, pszichésen érett vagy nem érett, de társadalmi szempontból még éretlen egyének, akik a 15–29 éveseknek feleltethetők meg. Ehhez képest az adatok azt mutatják, hogy alig minden második 15–29 éves tartozik tisztán a fiatalok közé (nem gyermek már, de még nem felnőtt), a többiek nem feleltethetők meg a hagyományos statisztikai modellnek. Mindez azt jelenti, hogy van értelme az érettség alapú meghatározásnak, amely valósabb képet festhet az ifjúságról, mint a pusztán életkori alapú besorolás. A modell kritikájaként említhető, hogy ugyan az életkori meghatározás leegyszerűsítő egydimenziós értelmezésével szemben életszerűbb megközelítés, azonban szükségszerű szubjektív elemei miatt megnehezíti a csoportbesorolás értelmezését és a mérhetőséget. A modell további problémája, hogy a következtetése nem longitudinális, hanem keresztmetszeti adatokon alapszik.

²¹ Nagy–Tibori 2016.

²² Giddens 1992.

²³ Nagy 2013.

²⁴ Nagy 2013.

Szanyi megfogalmazza,²⁵ hogy a nemzetközi ifjúságszociológiai diskurzusban az elmúlt évtizedekben újult erővel jelentek meg a generációs elméletek. A generációs megközelítés lendülete a tudományos berkeken kívül, a mindennapok közbeszédében is jelentős sikereket ért el. Népszerűek a különböző generációs tematikával foglalkozó, elsősorban pszichológiai megközelítéssel operáló humánerőforrás-menedzsment és marketing tárgykörébe sorolható könyvek, cikkek, előadások. A generációk iránti köznap érdeklődés fő hajtóerejét a paradigmikus változások adják, amelyek hatására a megváltozó világban irányjelzőket keresünk. Mannheim nyomán²⁶ a világ változásainak lenyomata a nemzedéki karakterben érzékelhető, hiszen a generációk közötti különbségek a megélt szocializációs tapasztalat különbözőségeiből erednek. Amennyiben a szocializációs hatások megváltoznak, és ezen változások képesek tartósságot is felmutatni, továbbá hatókörük kiterjed a társadalmi normák elsajátításának legfontosabb életszakaszára – amely a gyermek- és fiatalkor –, meghatározhatják egy-egy generáció karakterét. Mindez azt jelenti, hogy egy-egy generáció karakterének eredőjét a szocializáció változásaiban kell keresnünk. A szocializáció hagyományos közegei (család, iskola) mellé – amelyek szintén változófélben vannak – felzárkóztak a globális trendekhez igazodó tömegmédiá és a digitális világ közegei, amelyek a kapcsolódás szorosságát és képviselt normáikat tekintve jelentékeny hatásúnak bizonyultak. Az új csendes generáció paradigmája Mannheim gondolata²⁷ mentén abból indul ki, hogy a karakteres generáció létrejöttéhez szükség van olyan eseményre vagy folyamatra, amely azonos (közös) élményként vagy az életet meghatározó körülményként a nemzedéket elkülöníti más nemzedékektől. A különböző generációk karakterét meghatározza az a társadalmi, hangulati környezet, amelyben szocializációjuk végbement. Strauss és Howe modellje²⁸ szerint a nagyjából 20 éves intervallumok szerint egymást váltó nemzedékekből és az egymást követő archetípusokból következik, hogy a 2000-es évek elejétől születettek karakterükben hasonlatosak a II. világháború előtt születettek nemzedékére, az ún. csendes generációra, azaz egy új csendes generációként azonosíthatók.²⁹

²⁵ Szanyi 2018.

²⁶ Mannheim 1969.

²⁷ Mannheim 1969.

²⁸ Strauss–Howe 1991; Strauss–Howe 1997.

²⁹ Székely 2014.

Ugyanakkor a magyarországi fiatalok életében a szocializmus alatti megkésztetés, majd a rendszerváltást követő sokk is érzékelhető, amely a nyugati világot nem vagy kevésbé érintette. Strauss és Howe modelljéből következhet, hogy a rendszerváltozás krízise egy amolyan új csendes generáció karakterét rajzolta meg Magyarországon. Az elmélet empirikus tesztjét a 2012-es nagymintás ifjúságkutatás adta, amely alapján az új csendes generáció karakterének három fő tulajdonsága rajzolható meg: a konformitás, a bizonytalanság és a passzivitás. Az elmélettel kapcsolatos fő kritika, hogy az elméleti alap amerikai generációkra vonatkozik, így korántsem biztos, hogy alkalmas a magyar ifjúság leírására. További problémaként azonosítható, hogy a narratíva nem beszél a csendesség okairól.³⁰ Az új csendes generáció narratívája ugyanakkor nem állít többet annál, mint hogy – elfogadva Mannheim, illetve Strauss és Howe alap gondolatait a szocializáció hatásairól a generációs karakterben – a rendszerváltás környékén születő és felnövekvő magyarországi nemzedék csendes attitűdököt mutat, ami empirikusan is igazolható. A csendesség lehetséges okait – a krízisek szerepén túl – nem elemzi, elfogadja Strauss és Howe gondolatait a krízisek idején születő nemzedékek csendességéről.

A közelmúlt magyarországi vonatkozású ifjúságértelmezései építenek a nagymintás ifjúságkutatás empirikus eredményeire mind az eredeti koncepciójukban³¹ mind az elméletek ellenőrzése során.³² A nagymintás ifjúságkutatás tehát a jelentősebb magyar vonatkozású elméleti koncepciók empirikus tesztelésének alapvető eszköze volt az elmúlt évtizedekben.

A nagymintás ifjúságkutatás nem csupán kutatási programként jelentős, hanem az egy-egy adatfelvételi hullámban elkészített magas interjúszám is egyedinek számít, amely lehetővé teszi, hogy az országos – 8000 főre vonatkozó – becslések esetében 95 százalékos megbízhatósági szinten +/- 1,12 százalékos mintavételi hibával számolhassunk. A nagy elemszámnak köszönhető alacsony mintavételi hiba azt jelenti, hogy a közölt országos megoszlásaink nagyjából egy százalékkal térhetnek el attól az értéktől, amit akkor kapnánk, ha a célcsoport minden egyes tagját megkérdeztük volna. A nagymintás ifjúságkutatás elemszáma, széles tematikája, illetve a két évtizedes adatsorai sokféle elemzés elkészítésére adnak lehetőséget,

³⁰ Nagy–Tibori 2016.

³¹ Gábor 2004; Nagy 2013; Székely 2014.

³² Székely 2018a; Székely 2021a.

nem beszélve a határon túli területeken élő magyar fiatalokkal való összehasonlítás lehetőségéről. Jelen kereteket szétfeszítené, ha részletesen is bemutatnánk a kutatás, akár csak egy-egy főbb tematikus elemének eredményeit, azonban mégis érzékeltetni kívánjuk a kutatási program jelentőségét nemcsak az eredményeiből táplálkozó ifjúsági narratívák, hanem a konkrét empirikus eredmények bemutatásával is. Ezért önkényes választásként jelen munkában a legfontosabb trendeket és a legfrissebb kutatási eredményeket és a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos tapasztalatokat kívánjuk összefoglalni a magyarországi eredményekre fókuszálva.

Az elmúlt két évtized meghatározó trendjei

A nagymintás ifjúságkutatás két évtizedes múltja lehetővé teszi a trendek elemzését azokban az állandó kérdéskörökben, amelyeket a kutatás kezdete óta vizsgálunk. A következőkben sorra vesszük azokat a legmarkánsabb ismérveket és folyamatokat, amelyek összefoglaló képet rajzolhatnak a magyarországi 15–29 évesekről.

A magyarországi 15–29 évesek (akik a 2020-as adatfelvétel idején az 1991. január 1. és 2005. december 31. között születettek jelentették) a KSH adatai alapján 1,6 millió (pontosan: 1 614 973) főt tesznek ki. A számuk az ezredfordulón 2,2 millió fő volt, azaz nagyjából negyedével kisebb ez a korosztály ma, mint volt 20 évvel ezelőtt. Ugyanakkor az *ifjúság*, mint társadalmi csoport értelmezése bővül. Az ifjúságot a 15 és 29 évesek közé szorító gyakorlatot többen is megkérdőjelezik.³³ A nagymintás ifjúságkutatás korábbi eredményei azt mutatják, hogy az ifjúsági életszakaszt jellemző egyes életesemények, mint a legmagasabb iskolai végzettség megszerzése, a családalapítás vagy a gyermekvállalás, a szülőktől való leválás sokak számára a húszas éveket követően következik be. Az ifjúság fogalmának kiterjesztése nem csupán a magasabb életkorok felé, de a fiatalabbak irányába is indokolt lehet, amelyet a korábban bekövetkező testi fejlettség éppúgy indokolhat, mint a megnövekedett információ és tudás, amelyhez egy tízes évei elején járó fiatal hozzáférhet. Az ezredforduló óta négyévenként megvalósuló nagymintás ifjúságkutatás egységes célcsoporttal és módszertannal a 15–29 éveseket vizsgálta.

³³ Nagy 2013.

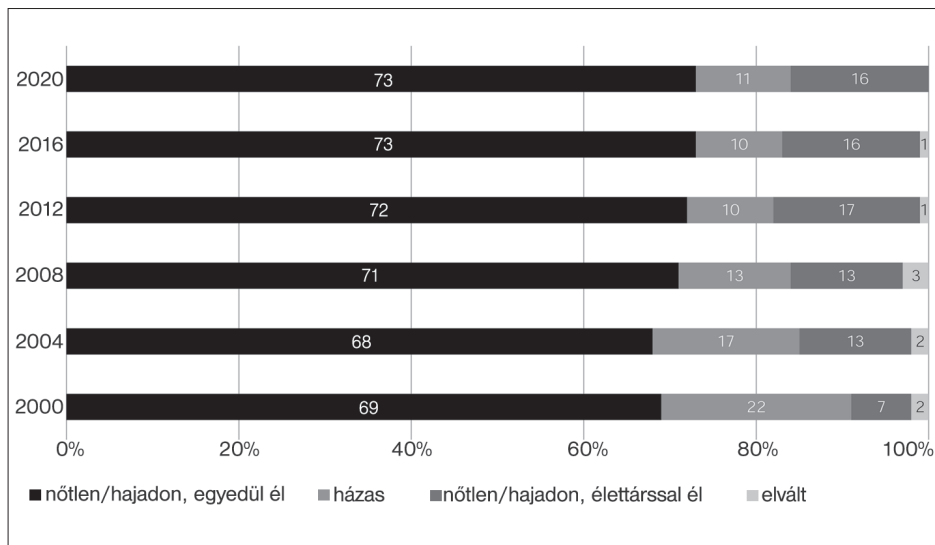
Családalapítás – gyermekvállalás

A 15–29 éves fiatalok 11 százaléka házasságban, 15 százaléka élettársi kapcsolatban él, háromnegyedük azonban hajadon/nőtlen. Az egyedülállók aránya az ezredforduló óta lassú léptékben, de folyamatosan növekedett, a két évtizedes trend 4 százalékpontos emelkedést mutat. A hajadonok/nőtlenek többsége (65 százalék), tehát az összes magyarországi 15–29 éves fiatal közel fele (48 százalék) egyedülálló, vagyis nincs párkapcsolatban. A 2020-as kutatás eredményei arra engednek következtetni, hogy a párkapcsolat hiánya sokkal kevésbé választás kérdése, mint adottság. A jelenleg nem házasok (a 15–29 éves fiatalok 89 százaléka) közel háromnegyede (71 százalék) szeretne házasságban élni. A házasságpárti attitűd abban is megmutatkozik, hogy 60 százaléuk egyetért azzal, hogy akik komolyan gondolják a kapcsolatukat, előbb-utóbb összeházasodnak. A pártalálást ugyanakkor nem tartják egyszerűnek, a fiatalok valamivel több, mint negyede (28 százalék) ért egyet azzal az állítással, hogy manapság könnyű párt találni.

1. ábra.

Családi állapot változása 2000 és 2020 között

(Mi az Ön jelenlegi családi állapota? N2000, N2004, N2008, N2012, N2016, N2020=8000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében)

Habár a 15–29 éves fiatalok 86 százalékának nincs még gyermeke, azonban közel ugyanekkora arányban (83 százalék) fontosnak érzik, hogy gyermekeik legyenek. A hagyományos családmódellet népszerűségét mutatja, hogy a magyarországi fiatalok többsége egyetért azzal, hogy a gyermeknek szüksége van egy apára és egy anyára (72 százalék).

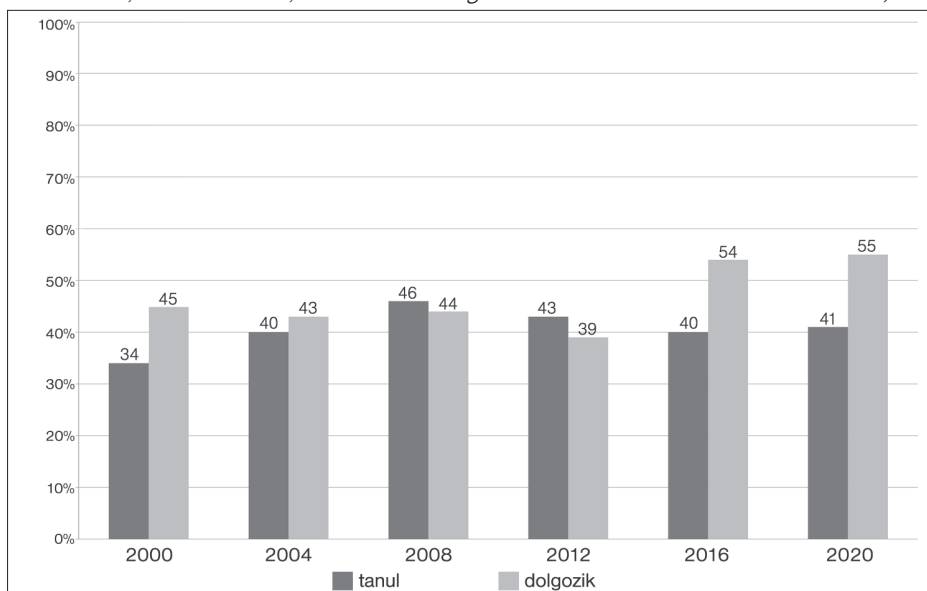
Munka és tanulás

A magyarországi tízen-huszonévesek kifejezetten aktívak a munkapiaccon; az elmúlt évtizedben jelentősen bővült a munkapiaccon aktív 15–29 évesek aránya, a 2012-es 39 százalékról 2020-ra – a koronavírus-járvány mellett is – 55 százalékra bővült a keresőtevékenységet folytató fiatalok aránya. A nem tanuló és nem dolgozó fiatalok aránya jelentősen csök-

2. ábra.

Oktatási és munkapiaci helyzetkép változása 2000 és 2020 között

(*Ön jelenleg (főtevékenységét tekintve vagy melléktevékenységként) tanul, részt vesz valamilyen szervezett, iskolarendszerű képzésben? Ön jelenleg (főtevékenységét tekintve vagy melléktevékenységként) dolgozik? N2000, N2004, N2008, N2012, N2016, N2020=8000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében*)

kent 2012–2016 között, 2020-ban a munkanélküliség hasonlóan alakul, mint 2016-ban, az érintettek a korosztály 3 százalékát teszik ki. Az aktív fiatalok ugyancsak több mint fele (56 százalék) biztosnak érzi munkáját. Az elhelyezkedési esélyeket összességében kedvezőnek ítélik. A munkanélküliség és elhelyezkedési nehézségek nemzedéki problémaként való érzékelése az elmúlt évtized alatt ötödére mérséklődött.

A munkapiaci bővülés együtt járt az oktatási rendszerben lévő fiatalok arányának csökkenésével, a 15–29 éves fiatalok kétötöde (41 százalék) folytat iskolarendszer szerinti tanulmányokat, csakúgy, mint négy évvel korábban. A munkapiacon aktív, egyben tanulmányokat is folytató fiatalok aránya rendre 5 százalék körül mozog. Az oktatási rendszerben lévő fiatalok arányának csökkenése mellett a tanulási tervek is mérséklődtek, 2020-ban a fiatalok bő negyede (27 százalék) szeretne tanulni még valamit a továbbiakban.

A külföldre irányuló munka és tanulási tervekben a 2020-as eredmények stagnálást, illetve csökkenést mutatnak. A rövidtávú külföldi tanulással és munkavállalással kapcsolatban nem tapasztalható elmozdulás a fiatalok kevesebb mint tizede (8 százalék) tervezi, hogy egy pár hétre vagy pár hónapra külföldre megy tanulni, míg ötöde (18 százalék), hogy rövidtávon külföldön vállal munkát. A hosszútávú külföldi munkavégzésre vonatkozóan jelentős csökkenést láthatunk a fiatalok között. 2016-ban a korosztály 27 százaléka tervezett, 2020-ban pedig 21 százaléka gondolkodott pár éves külföldi munkavállalásban.

A munkára vonatkozóan alapvetően optimista hangulat jellemzi a fiatalokat, 64 százalékuk úgy gondolja, hogy valószínű lesz majd olyan munkája, amely megközelíti azt, amire vágyik, további 3 százalék már most is ideálisnak érzi a helyzetét. Az aktívak közel tizede (8 százalék) tervezi a váltást, minden második váltást tervező (49 százalék) a fizetéssel/juttatásokkal elégedetlen.

Jövőkép és problématerkép

Nem pusztán a munkával kapcsolatban, hanem általában is inkább az optimizmus jellemzi a 15–29 éves fiatalokat. A jövővel kapcsolatban a bizakodók 45 százaléka áll szemben a pesszimizták 13 százalékával. Az elmúlt évtizedben jelentősen megváltozott a nemzedéki problématerkép, a konkrétabb problémák – az anyagi nehézségeken kívül – háttérbe szorultak, a nehezebben meghatározható, illékonyabb problémák rovására.

A 2008-as adatok alapján a nemzedék legégetőbb problémája a munkanélküliség, az elhelyezkedési nehézségek voltak, amelyet 2012-ben már csak a harmadik helyre soroltak, 2016-tól pedig kikerült a legégetőbb öt probléma közül. A helyét a bizonytalanság, a kiszámíthatatlan jövő vette át, amely 2008-ban csupán a harmadik volt a sorban. Hasonlóképpen növekedett a céltalanság a nemzedéki problémák között betöltött helyzete, amely az elmúlt évtizedben két helyet lépett előre és súlyát szinte megduplázta. Közel kétszer annyian (7 vs. 12 százalék) említik legégetőbb problémaként, a bizonytalanságot hasonlóképpen (10 vs. 23 százalék).

2020-ban a baráti társaságok, közösségek hiánya jelent meg a problématérkép legfontosabb tényezői között, sorrendben a negyedik helyen (8 százalékos említéssel), amire korábban nem volt példa. A lehetséges okok között a koronavírus-járványt sejtethetjük. A karantén a találkozási lehetőségek beszűkülését okozta, amely általánosan felértékelte a közösségeket.

1. táblázat.

Problématérkép

(Őn szerint ma Magyarországon melyik az ifjúság legégetőbb problémája? N2008, N2012, N2016, N2020=8000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében)

sorrend	2008-as problémák	%	2012-es problémák	%	2016-os problémák	%	2020-as problémák	%
1.	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	24	pénztelenség, szegénység, elszegényedés, létbizonytalanság	16	anyagi nehézségek, létbizonytalanság, szegénység, elszegényedés	29	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	23
2.	pénztelenség, szegénység, elszegényedés, létbizonytalanság	15	kilátástalan, bizonytalan jövő	16	bizonytalanság, kiszámíthatatlan jövő	18	anyagi nehézségek, elszegényedés, szegénység	22
3.	kilátástalan, bizonytalan jövő	10	munkanélküliség, elhelyezkedési nehézségek	15	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	8	céltalanság, nem tudják mit akarnak	12
4.	drogok, kábítószeres elterjedése	7	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	11	drogok, kábítószeres elterjedése	6	baráti társaságok, közösségek hiánya	8
5.	céltalanság, nem tudják, mit akarnak	7	drogok, kábítószeres elterjedése	7	alkohol elterjedése	7	drogok, kábítószer, alkohol elterjedése	7

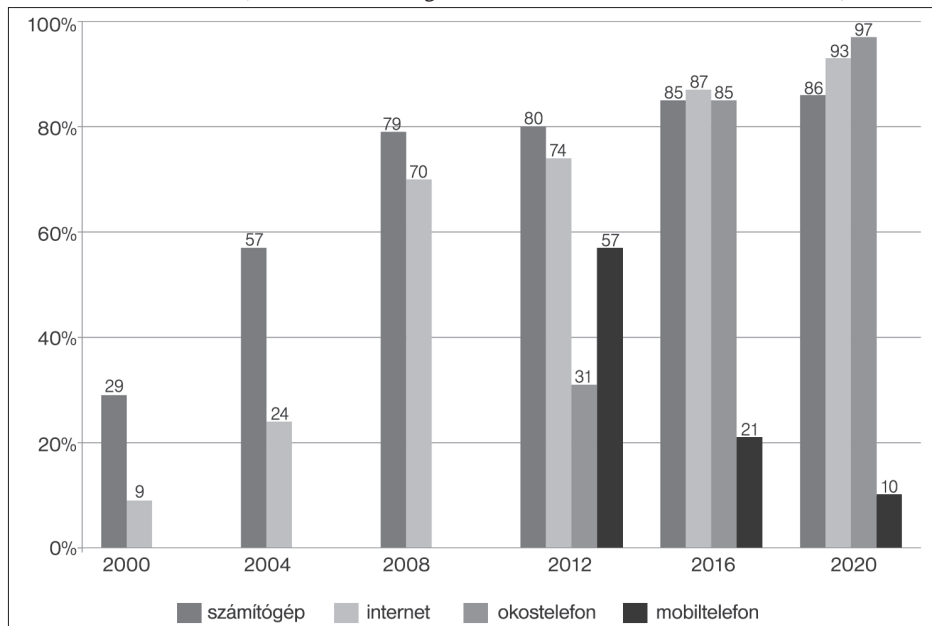
Digitalizált szabadidő

Az elmúlt másfél évtized a leglátványosabb trendje a digitális kultúra kiteljesedése. Az ezredforduló óta eltelt évek alatt a 15–29 évesek szabadidejének eltöltésében egyre meghatározóbb szerepet kaptak a „képernyős” tevékenységek. A tévé mellé felzárkóztak, majd átvették a vezető szerepet a számítógépek, laptopok, okostelefonok képernyői. Ugyanakkor 2000–2020 között folyamatosan és látványosan csökkent a kultúrafogyasztás fizikai helyszíneinek látogatása. Összefoglalóan a magyarországi fiatalok az elmúlt két évtizedben egy zömmel offline kapcsolódásokkal, tartalomfogyasztással, szabadidő-eltöltéssel jellemezhető társadalmi csoportból egy szinte kivétel nélküli behuzalozott csoporttá váltak. A 2000 és 2008 közötti dinamikus növekedés lassult, de a 2016 és 2020 közötti

3. ábra.

Infokommunikációs eszközellátottság

(Van-e otthon (ebben a háztartásban, ahol lakik) számítógép? Van-e otthon (ebben a háztartásban, ahol lakik) internet? Van-e Önnek saját okostelefonja? Van-e Önnek saját mobiltelefonja? N2000, N2004, N2008, N2012, N2016, N2020=8000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében)

időszakban is növekedni tudott az internettel ellátott, saját okostelefonnal rendelkező 15–29 évesek aránya, amelynek eredményeképpen tízből legalább kilenc fiatalnak van otthonában internet (93 százalék), saját tulajdonában okostelefon (97 százalék).

Az internet mint elsőszámú médium meghatározó helyzete vitathatatlan, 2020-ra a napi TV-nézők (59 százalék) és napi internethasználók (97 százalék) aránya látványosan elvált egymástól, a hagyományos média további része egyre kevésbé határozza meg a fiatalok tájékozódását. Az internetező fiatalok túlnyomó többsége (81 százalék) tagja közösségi oldalnak, legnépszerűbb a Facebook, amelyet a Youtube, majd az Instagram követ. A közösségi média szerepe a tájékozódásban is megszilárdult, ma már fontosabbnak ítélik a fiatalok a közösségi média információs funkcióját, mint a rádiót vagy a könyveket, a hagyományos sajtóról nem is beszélve.

Mindazonáltal az analóg kapcsolódások nem szűntek meg, sőt 2020-ban a szabadidős tevékenységek között kifejezetten felértékelődtek azok a korábban magától értetődő személyes kapcsolatok, amelyeket az utóbbi időszak korlátozásai átértékeltek. A leggyakoribb szabadidős tevékenységek között továbbra is erőteljes a képernyők szerepe, azonban az első helyet elhódította a családdal és a barátokkal személyesen töltött idő.

Tartós érdektelenség a politika iránt

Annak ellenére, hogy a 2020-as eredményeket szemlélve a nagymintás ifjúságkutatás elmúlt két évtizede alatt a legmagasabb politikai érdeklődést figyelhetjük meg, összességében továbbra is alacsony politikai érdeklődés jellemzi őket. Az ötfokozatú skálán mért 2,4-es átlag alacsonynak tűnik, azonban a korábbi vizsgálatok ennél is alacsonyabb (1,9–2,2 közötti) értékeket mutattak. A közéleti kérdések felé fordulásnak lehet oka a koronavírus-járvány, amely a passzivitást részben oldhatta azzal, hogy az elzárkózó attitűddel jellemezhetőek közvetlenül is megtapasztalhatták a kormányzati döntések azonnali következményeit (karantén-szabályok, kijárási korlátozás bevezetése stb.).

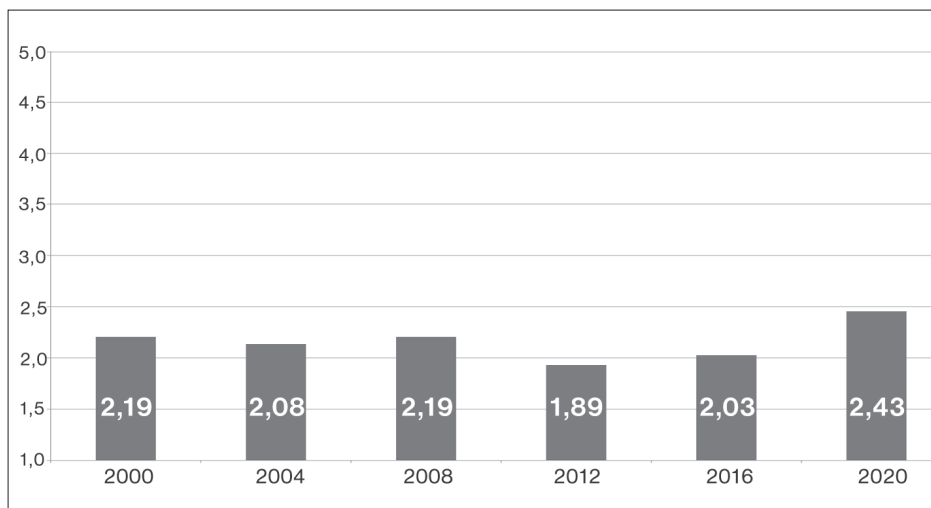
A járványhelyzet hatására fokozódó közéleti aktivitást maguk a fiatalok is visszaigazolják, ugyanakkor egyáltalán nem mondható általános jelenségnek, hogy több időt fordítana a család a társadalmi problémák

megvitatására, mindösszesen 7 százalék jelezte, hogy érzékel ezen a téren változást és többségük (59 százalék) számolt be pozitív változásról. Más kérdések alapján is a közéleti érdeklődés csekély mértékű fokozódása érzékelhető. Közéleti kérdésekről, társadalmi problémákról valamivel többen beszélgettek 2020-ban, mint 2016-ban úgy a családi körben, mint a barátokkal folytatott eszmecsereekben. A változás hasonló mértékű volt (3–4 százalék) mindkét közegben.

4. ábra.

Politika iránti érdeklődés

(Mennyire érdekli Önt a politika? Kérem, egy egytől ötig terjedő skála segítségével válaszoljon, ahol az 1-es azt jelenti, egyáltalán nem érdekli, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon érdekli! N2000, N2004, N2008, N2012, N2016, N2020=8000; skálaátlagok)

Javuló anyagi körülmények és elégedettség

A szubjektív osztálybesorolásra is komoly hatást gyakorolt a gazdasági világválság, az azóta eltelt évtizedben végbement a válság előtti érzet korrekciója. A középső társadalmi csoportba sorolta magát a fiatalok több, mint fele (56 százaléka) a 2008-as hullámban is, és a többi csoport esetében is hasonló arányokat láthattunk, mint 2004-ben (alsó és alsóközép

társadalmi csoport: 38-40 százalék, felső és felsőközép társadalmi csoport: 4–5 százalék). 2012-ben az alsó és alsóközép társadalmi csoport 10 százalékpontos növekményét regisztrálhattuk (50 százalék), a középső társadalmi csoport visszaszorulásával. 2016-ban a középső és az alatti társadalmi csoportok aránya részben, 2020-ban teljes mértékben visszakorrigált a 2012 előtti szintre.

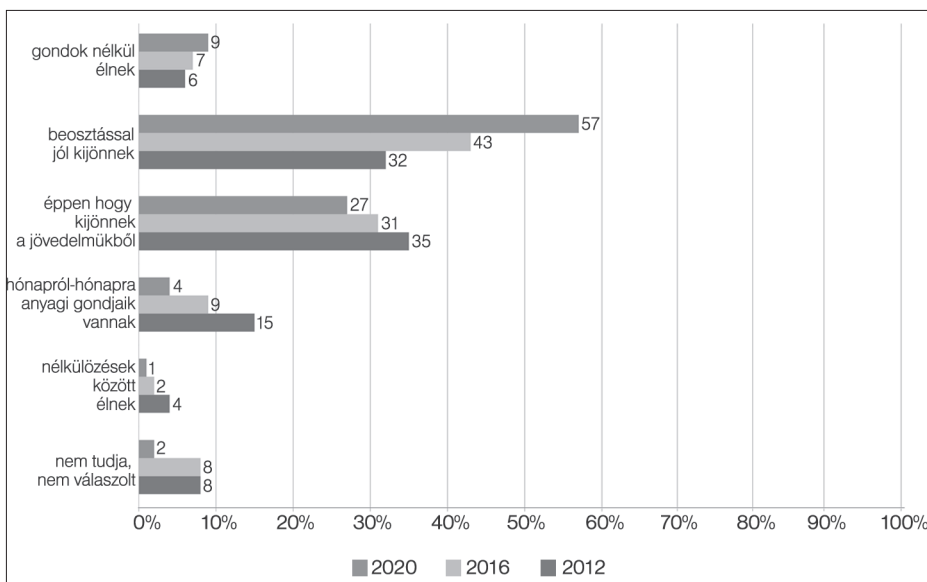
Más tekintetben az elmúlt évtizedben az elégedettség növekedését regisztrálhattuk. Látványos pozitív irányú folyamatot figyelhetünk meg a szubjektív anyagi helyzet megítélésében. 2020-ban a beosztással jól kijövők aránya a legmagasabb (57 százalék), amely jelentős növekményt könyvelhet el 2012-höz (32 százalék) és 2016-hoz (43 százalék) képest is, a nélkülözések között élők aránya visszaszorult 1 százalékra (a 2012-ben mért 4 százalékról), a hónapról hónapra anyagi gondokkal küzdők aránya a 2012-es 15 százalékról 4 százalékra esett 2020-ra.

5. ábra.

Szubjektív anyagi helyzet megítélése

(Összességében hogy érzi, Önök anyagilag hogyan élnek?)

N2000, N2004, N2008, N2012, N2016, N2020=8000; százalékos megoszlás az összes válaszadó körében)

Mindent egybevetve és részterületenként (munkavállalási, tanulási lehetőségeikkel, anyagi helyzetükkel stb.) is elégedettebbek a 15–29 évesek, mint voltak egy évtizeddel ezelőtt. Két olyan területet van, ahol az elégedettségük negatív irányba változott; a baráti és partnerkapcsolataikkal kevésbé elégedettek mint négy évvel ezelőtt, sőt az elégedettségük ezek tekintetében az egy évtizeddel korábban megfigyelt szint alá ment.

A koronavírus-járvány hatása

A koronavírus-járvány világjárvánnyá fejlődése óta találkozhatunk olyan írásokkal, szakértői megnyilatkozásokkal, melyek a pandémia társadalmi hatásai között a fiatalokra gyakorolt hatás jelentőségét értelmezve beszélnek a járvány nemzedékéről, vírusgenerációról, karantináról, stb.³⁴ Ehhez képest meglepő lehet, hogy a magyarországi fiatalok kevesebb mint fele (44 százalék) igazolja vissza, hogy a vizsgált tizenhárom szempont szerint legalább egy esetben volt a koronavírus-járványnak hatása az életére. A változást tapasztalók harmada (33 százalék) mindössze egy, háromnegyede (76 százalék) legfeljebb három területet említ a tizenháromból. Mindez azt mutatja, hogy a koronavírus-járvány hatásait a fiatalok kevesebb mint fele érzékeli az életében és többségük nem az életük teljes spektrumán, hanem egy-egy konkrét területre vonatkozóan. Szociodemográfiai jellemzők szerint alig különbözik egymástól a koronavírus-hatását érzékelők és azt nem érzékelők csoportja.

A vizsgált szempontokat külön-külön elemezve megállapíthatjuk, hogy a változást tapasztalók közül legtöbben az online töltött idő mennyiségét (23 százalék) és az anyagi körülményeket (19 százalék) említették. A különböző területek mögött felsejlik egy látens struktúra, amely bár statisztikai szempontból nem áll biztos lábakon, logikai interpretációra alkalmas.³⁵ Abban az értelemben mindenképpen, hogy könnyen belátható, hogy logikus a munkahely és az anyagi körülmények közötti, akár csak a táplálkozás – sportolás – online töltött idő közötti korreláció (ami

³⁴ Például: Bristow–Gilland 2020; Graham et al. 2020; Zwanka–Buff 2020.

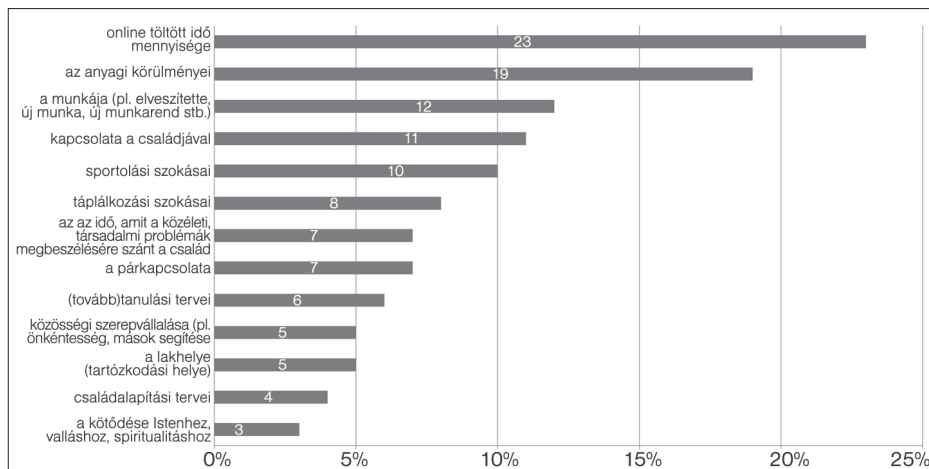
³⁵ Habár a faktorelemzés során számolt KMO érték magas (0,821) a kommunalitások és a megmagyarázott hányad alacsony, valamint a faktorok illeszkedése nem megfelelő.

egyik esetben sem mondható túl erősnek).³⁶ A különböző kapcsolódások, mint a párkapcsolat, a családhoz, Istenhez való kapcsolódásban is felfedezhetünk azonos motívumot és felsejlik mindezek struktúrába rendezhetősége, azonban a statisztikai elemzés alapján nem mondhatjuk, hogy a mintában felfedezett jellegzetességek a magyarországi fiatalok egészére is igazak lennének.

6. ábra.

Változások a koronavírus-járvány hatására

(És végezetül a koronavírus-járványhoz kapcsolódóan szeretném megkérdezni, hogy az alábbiak változtak-e az Ön életében? A koronavírus-járvány következményeként változott...? N2020=8000; százalékos megoszlás az összes válaszoló körében)

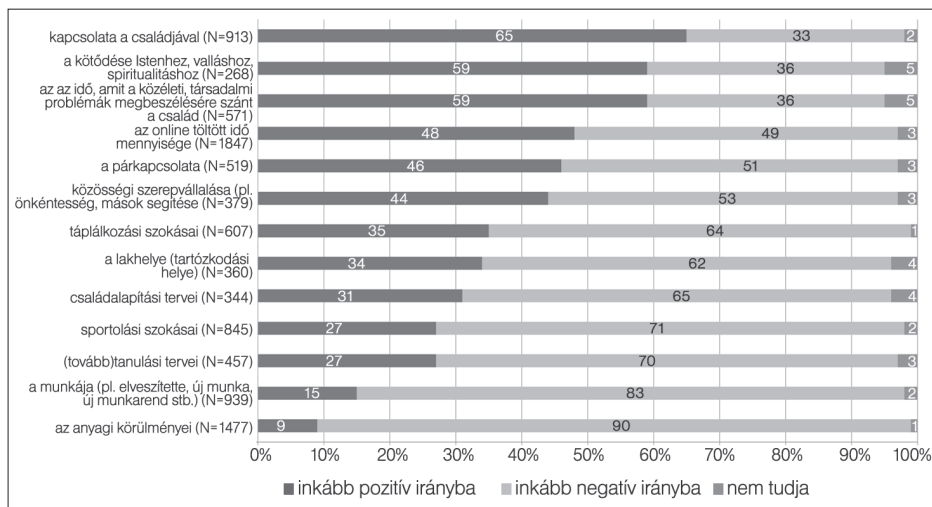
A kérdőív koronavírussal foglalkozó része kitért az egyes területeken a hatás polaritásának vizsgálatára is. Három olyan területet találunk, ahol a hatás többnyire pozitív volt a fiatalok szerint, a családi kapcsolatok, a családi komoly beszélgetések, illetve az Istenhez, valláshoz való kötődés terén. Megosztó a hatás irányának értékelése az online időtöltés, a párkapcsolat és a közösségi szerepvállalás terén. A többi területen inkább negatív hatást érzékeltek a fiatalok, különösen a munka és az anyagi helyzet tekintetében.

³⁶ A Pearson-féle korrelációs mátrix legmagasabb értéke 0,35 ($p \leq 0,001$).

7. ábra.

A koronavírus-járvány hatása

(Az Ön értékelése szerint inkább pozitív vagy inkább negatív irányba változott a koronavírus-járvány következményeként...?; százalékos megoszlás azok körében, akinek a koronavírus-járvány következményeként változtak az alábbiak)

A nagymintás ifjúságkutatás természetesen sokkal többet árul el az ifjúságról, mint ez a rövid összefoglaló, illetve a legfrissebb adatfelvétel eredményei alapján készült gyorsjelentések.³⁷ A korábbi hullámok adataira építkezve – a gyorsjelentéseken kívül – több tanulmánykötet is napvilágot látott, a 2020-as hullám eredményeinek részletes feldolgozása jelenleg is zajlik.³⁸

Vírus- vagy másféle nemzedék

Annak ellenére, hogy a 2020-as adatfelvétel a koronavírus-járvány második hulláma alatt valósult meg, a fiatalok kevesebb mint fele (44 százalék) számolt be arról, hogy a járvány hatással volt az életére. A kérdőív más

³⁷ Domokos et al. 2021a és Domokos et al. 2021b.

³⁸ Szabó et al. 2002; Székely 2013; Nagy–Székely 2014a; Nagy–Székely 2014b; Nagy–Székely 2016; Székely 2018a; Nagy 2018.

kérdései alapján kirajzolódik, hogy a közvetlen hatásokon túl a többség (73 százalék) gondolkodására kisebb-nagyobb mértékben hatással volt a koronavírus-járvány, de a járványhoz hasonló mértékben (70 százalék) érzik hatását a fiatalok a klímaváltozásnak is.

A koronavírus-járvány és a klímaváltozás hatásaira vonatkozó kérdések keresztábráján alapján azt mondhatjuk, hogy a legtöbben azok vannak, akik mindkét kérdés hatását (erős vagy közepes mértékben) érzik. A fiatalok ötöde (20 százalék) számára nem sokat jelent sem a klímaváltozás, sem a járvány. A klímaváltozás és a koronavírus-járvány elsődlegességét érzők nagyságrendileg ugyanakkora csoportot alkotnak, a járvány befolyását érzők 9 százalékos csoportja áll szemben a klímaváltozás befolyását érzők 6 százalékos csoportjával. Ez azt jelenti, hogy a klímaváltozás és koronavírus-járvány mentén ténylegesen elkülönülő csoportok az ifjúságon belül csupán a kisebbséget alkotják, inkább az aktualitások iránti nyitottság fokozatai mutatkoznak meg a válaszstruktúra alapján. Szociodemográfiai jellemzők szerint a tipológia csupán területi szempontok szerint mutat szignifikáns kapcsolatot, a nem és a korcsoport, sőt az iskolai végzettség sem differenciál. A klímaváltozás inkább a fővárosi fiatalok gondolatait befolyásolja, míg a koronavírus-járvány hatása a gondolatokra a többi településen felülreprezentált. Hasonló tapasztalatokat szerezhethetünk, ha a félelmeket vizsgáljuk, egy jövőbeli világjárványtól, illetve a klímaváltozástól való félelem hasonló tipológiát eredményez; ebben az esetben a járványtól félők 10 százalékos csoportja áll szemben a klímaváltozástól tartók 7 százalékos csoportjával.³⁹

A nagymintás ifjúságkutatás megállapítása szerint a magyarországi fiatalok saját magukra vonatkoztatva alapvetően pozitív jövőképpel rendelkeznek. Határozottan vagy inkább bízik a jövőben a 15–29 évesek közel fele (46 százalék), míg a fiatalok valamivel több mint tizede (13 százalék) tart a jövőtől. A leginkább pozitív jövőképe azoknak van, akik nem félnek vagy nem foglalkoznak sem a klímaváltozással, sem a járvánnyal, míg a legpesszimistábbak azok, akik mindkettőtől félnek. Azt is megfigyelhetjük, hogy a járványtól félők általában optimistábbak a jövőt tekintve, mint akik a klímaváltozástól tartanak.

³⁹ Székely 2021a.

A fentiek alapján megfogalmazható az, hogy természetét tekintve különbözik a klímaváltozáshoz és a koronavírus-járványhoz kapcsolatos félelem. Annak ellenére, hogy az adatfelvétel a járvány második hullámára esett, illetve a médiában minden hírt háttérbe szorítottak a járvánnyal kapcsolatos közlések, a szorongás a klímaváltozással kapcsolatban meglehetősen erős a fiatalok körében. Ezt támasztja alá egy 2021 nyarán végzett kérdőíves vizsgálat is, amelyet a visegrádi országokban végeztek. A kutatás megállapítja, hogy a klímaváltozás jelenti a fiatalok leginkább meghatározó félelmét, míg egy (potenciális következő) világjárványtól alig feleannyian tartanak.⁴⁰

Összegzés és jövőkép

Jelen munkában összefoglaltuk az ezredfordulón indult nagymintás ifjúságkutatás rövid történetét, bemutattuk a kutatás eredményeire alapuló főbb narratívákat, amelyek egyben az elmúlt évtizedek magyar vonatkozású ifjúságelméleti megközelítései között is a legjelentősebbek és rövid összefoglalót nyújtottunk a fontosabb trendek és az aktualitások tekintetében.

Habár a kutatás maga és az eredményein alapuló elméleti munkák is kapcsolódnak a nemzetközi narratívákba, a nagymintás ifjúságkutatás nemzetközi mércével mérve is kiemelkedő kutatási program. Különlegessége elsősorban a minta nagyságában – így a szegmentálhatóságban és a mélyfúrások – illetve a trendelemzés lehetőségében áll. Az elmúlt két évtized alatt számos módszertani tapasztalatot gyűjthettünk a program által, amelynek legfontosabb tanulságai épp a kereteket kérdőjelezzik meg.

A nagymintás ifjúságkutatás fő sajátosságát – a nagy mintát –, kevés kivételtől⁴¹ eltekintve jellemzően nem használják ki a kutatók. A négyéves adatfelvételi intervallum túlságosan ritkának, a mérőeszköz és az ahhoz kapcsolódó előkészítő és feldolgozási munka túlságosan hosszúnak bizonyul. A kérdőíves kutatások között a nagymintás ifjúságkuta-

⁴⁰ Bíró-Nagy–Szabó 2021.

⁴¹ Pl. Nagy–Székely 2014a.

tás módszertana egyrészt régimódi a személyes, címlistás megoldásával, másrészt kifejezetten innovatív is a 8000 fős alampintába épített 2000 fős alminták és a táblagépek lekérdezés alkalmazásával.⁴²

A trendek követhetőségének, illetve az átfogó ismeretek szerzésének igénye az ifjúságról a kutatás folytatását sürgeti, azonban a korábbi ke-retek megújítása sem kerülhető el. A mind hosszabb kérdőív és az ehhez társuló, mind rövidebb kérdezetti figyelem a magas színvonalú adatmi-nőség fenntartását lehetetleníti el. Szükséges tehát, hogy a két évtizedes kutatási program megújuljon.

Irodalom

- Bauer, B. – Németh, A. – Szabó, A. 2017: A magyar ifjúságkutatás elmúlt fél évszázadának meghatározó szereplői és pillanatai. In Papp, Z. Attila (szerk.) *Változó kisebbség. Kárpát-medencei magyar fiatalok. A GeneZYs 2015 kutatás eredményei*. Mathias Corvinus Collegium – Tihanyi Alapítvány – MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 29–68.
- Bauer, B. – Szabó, A. (szerk.) 2009: *Ifjúság2008. Gyorsjelentés*. Budapest, Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet.
- Bauer, B. – Szabó, A. (szerk.) 2005: *Ifjúság2004. Gyorsjelentés*. Budapest, Mobilitás Ifjúságkuta-tási Iroda.
- Biró-Nagy, A. – Szabó, A. 2021: *Magyar fiatalok 2021. Elégedetlenség, polarizáció, EU-pártiság*. Budapest, Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Bristow, J. – Gilland, E. 2020: *The Corona Generation: Coming Of Age In A Crisis*. Winchester, UK / Washington, USA, John Hunt Publishing.
- Csákó, M. 2004: Ifjúság és politika. *Educatio*, 13(4), 535–550.
- Diósi, P. – Székely, L. 2008: Az ifjúság megismerésének alapjai. Az ifjúságkutatás. In Nagy, Á. (szerk.) *Ifjúságügy. Ifjúsági szakma, ifjúsági munka*. Budapest, Palócvilág Alapítvány – Új Mandátum, 465–489.
- Domokos, T. – Kántor, Z. – Pillók, P. – Székely, L. 2021a: *Magyar Fiatalok 2020 Kérdések és vála-szok – Fiatalokról, fiataloktól*. Erzsébet Ifjúsági Alap.
- Domokos, T. – Kántor, Z. – Pillók, P. – Székely, L. 2021b: *Külhoni Magyar Fiatalok 2020 Kérdések és válaszok – Fiatalokról, fiataloktól*. Erzsébet Ifjúsági Alap.
- Fazekas, A. – Székely, L. 2016: Átmeneti ifjúkor – iskolai ifjúkor. In Nagy, Á. (szerk.) *Összebe-szélünk II. Egymásra utalva. Konferenciakötet*. Budapest, Pallasz Athéné Egyetem – Iuvenis – Ifjúságszakmai Műhely, Ifjúságszakmai Együttműködési Tanácskozás, 135–138.
- Gábor, K. 2004: *Ifjúsági korszakváltás*. Új Ifjúsági Szemle 2(4), 5–24.
- Gábor, K. 2000: *A középosztály szigete*. Szeged, Belvedere.
- Gábor, K. (szerk.) 1992: *Civilizációs korszakváltás és az ifjúság. A kelet- és nyugat-európai ifjúság kulturális mintái*. Szeged, Miniszterelnöki Hivatal Ifjúsági Koordinációs Titkársága.

⁴² Székely 2018b; Székely 2021b.

- Gazsó, F. – Pataki, F. – Várhegyi, Gy. 1971: *Diákéletmód Budapesten*. Budapest, Gondolat.
- Gazsó, F. – Stumpf, I. 1992: *Rendszerváltás és ifjúság*. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete.
- Graham, G. – Leigh, C. – McNeill, K. 2020: *COVID's Kids: Repaying our debt to the Covid Generation*. London, The Save the Children Fund 2020.
- Katona, K. 1965: A lázadó fiatalok problémájához. *Pedagógiai Szemle*, 15/1, 49–60.
- Laki, L. – Szabó, A. – Bauer, B. 2001: *Ifjúság2000. Gyorsjelentés*. Budapest, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.
- Mannheim, K. 1969: A nemzedéki probléma. In: Huszár, T. – Sükösd, M. (szerk.): *Ifjúságszociológia*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 31–67.
- Nagy, Á. 2013: Az ifjúsági korosztályok meghatározásának egyéni életúton alapuló paradigmája. In Székely, L. (szerk.) *Magyar Ifjúság 2012. Tanulmánykötet*. Budapest, Kutatópont, 38–53.
- Nagy, Á. – Tibori, T. 2016: Narratívák hálójában: az ifjúság megismerési és értelmezési kísérletei a rendszerváltástól napjainkig. In Nagy, Á. – Székely, L. (szerk.) *Negyedszázad. Magyar Ifjúság 2012*. Budapest, Iuvenis Ifjúság szakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány, 400–432.
- Nagy, Á. – Székely, L. (szerk.) 2016: *Negyedszázad. Magyar Ifjúság 2012*. Budapest, Iuvenis Ifjúság szakmai Műhely – ISZT Alapítvány – Excenter Kutatóközpont – Új Ifjúsági Szemle Alapítvány.
- Nagy, Á. – Székely, L. (szerk.) 2014a: *Harmadrész. Magyar Ifjúság 2012*. Budapest, ISZT Alapítvány – UISZ Alapítvány – Excenter Kutatóközpont.
- Nagy, Á. – Székely, L. (szerk.) 2014b: *Másodkézből. Magyar Ifjúság 2012*. Budapest, ISZT Alapítvány – Kutatópont.
- Nagy, Á. (szerk.) 2018: *Margón kívül – magyar ifjúságkutatás 2016*. Budapest, Excenter Kutatóközpont. ISBN 978-615-00-1792-1
- Szabó, A. – Bauer, B. – Laki, L. 2002: *Ifjúság2000 – Tanulmányok I*. Budapest, Nemzeti Ifjúságkutató Intézet.
- Szanyi-F., E. 2018: Nemzetközi diskurzusok az ifjúságkutatásban. In Székely, L. (szerk.) *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest, Kutatópont Enigma2001, 11–40.
- Székely L. 2021a: A járvány nemzedéke – magyar ifjúság a koronavírus-járvány idején. In Székely L. (szerk.) *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről*. Budapest, Enigma2001, 9–31
- Székely, L. 2021b: A nagymintás ifjúságkutatás módszertana 2000–2020. In Székely, L. *Magyar fiatalok a koronavírus-járvány idején. Tanulmánykötet a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 eredményeiről*. Budapest, Enigma2001, 257–272.
- Székely, L. (szerk.) 2018a: *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest, Kutatópont – Enigma2001.
- Székely, L. 2018b: Módszertani jegyzet: Magyar Ifjúság Kutatás 2016. In Székely, L. *Magyar fiatalok a Kárpát-medencében. Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Budapest, Kutatópont – Enigma2001, 479–502.
- Székely, L. 2014: Az új csendes generáció. In Nagy, Á. – Székely, L. (szerk.) *Másodkézből. Magyar Ifjúság 2012*. Budapest, ISZT Alapítvány – Kutatópont, 9–29.
- Székely, L. (szerk.) 2013: *Magyar Ifjúság 2012 – Tanulmánykötet*. Budapest, Kutatópont.
- Székely, L. – Szabó, A. – Szanyi, F. E. – Ruff, T. – Pillók, P. – Bauer, B. (szerk.) 2017: *Gyorsjelentés a Kárpát-medencei fiatalokról*. Budapest, Új Nemzedék Központ.

- Székely, L. – Szabó, A. (szerk.) 2017: *Ezek a mai magyar fiatalok! A Magyar Ifjúság Kutatás 2016 első eredményei*. Budapest, Új Nemzedék Központ.
- Strauss, W. – Howe, N. 1997: *The Fourth Turning. What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny*. New York, Broadway Books.
- Strauss, W. – Howe, N. 1991: *Generations. The History of America's Future, 1584 to 2069*. New York, William Morrow & Company.
- Zwanka, R. J. – Buff, C. 2020: COVID-19 Generation: A Conceptual Framework of the Consumer Behavioral Shifts to Be Caused by the COVID-19 Pandemic. *Journal of International Consumer Marketing*. <https://doi.org/10.1080/08961530.2020.1771646>